

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

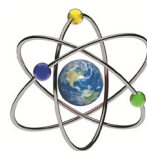

№7(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

*Elektron nashr. 212 sahifa,
25-iyul, 2026-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Imkoniyati cheklangan talabalarda jismoniy sifatlarni sport mashg'ulotlari yordamida rivojlantirishning afzalliklari	8
Davronov Rustam Iloxovich	
Использование фонетических игр и современных технологий в обучении русскому языку в общеобразовательных школах Узбекистана	15
Абумалик Муталлиевич Дедаханов	
Maktablarda chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni isloh qilish muammo va yechimlar	20
Qudratov O'ktam G'ofurovich	
The Role of Motivation in Learning English	25
Kamoldinova Mushtariybonu Azizbek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim muhitini boshqarishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	30
Axrarova Gulrux Gulamkadirovna	
Bo'lajak logopedlarda metakognitiv-dagnostik kompetentlikni rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	37
Suvankulova Shaxnoza Karimkulovna	
Ingliz tili darslarida individual va pragmatik yondashuvni amalga oshirish texnologiyalari	43
Yuldasheva Dilnoza Bobojonovna	
Talabalarining texnologik fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning tarkibiy komponentlari	48
Kushbakova Barno Batirkulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni joriy etishda ijtimoiy hamkorlik va jamoatchilik fikrini shakllantirish	54
Arslanova Madinaxon Mansurovna	
O'quvchi-yoshlarga axloqiy ta'lim-tarbiya berishda qoraqalpoq dostonlarining ahamiyati	59
Esemuratova Turganbike Aytmuratovna	
Talaba markazli yondashuv asosida ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi	63
Narzullayeva Firuza Olimovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 5-6 yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish bo'yicha metodik xizmatni takomillashtirish	67
Rizayeva Munisxon Maxkamovna	
Generativ sun'iy intellekt vositalarining ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari	71
Shodiyev Azizbek Olim o'g'li	
Shaxs kamolotida psixologik salomatlikning ahamiyati va asosiy ko'rsatkichlari	76
Xolova Yulduz Erkinovna	
Zamonaviy ta'lim paradigmasida fizika fanini o'qitish: virtual va to'ldirilgan borliq hamda sun'iy intellekt texnologiyalarining integrativ metodikasi	83
Zuhriddinov Farrux Faxriddin o'g'li	
Event ta'lim texnologiyasi vositasida talabalarining o'qish samaradorligini oshirish	87
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining intellektual faolligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar	90
Djurakulova Munira Suyunovna	
Ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlarni takomillashtirish modeli hamda ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri	97
Narzullayeva Firuza Olimovna	
Народное творчество как великое сокровище интеллектуального воспитания	102
Матмуратова Гулистан Камалатдиновна	
Raqamli intellekt: o'quvchilarda mediasavodxonlik kompetensiyasini rivojlantirish – davr talabi	108
Nishonova Muattarxon Alisherovna, Toirova Nafisa Muzaffar qizi	

Umumta'lim fanlaridan dars samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalaridan foydalanishni takomillashtirishning ilmiy-metodik asoslari.....	111
Toshmamatova Munisa Toshmamatovna	
Xorazm viloyatida ekoturizmni rivojlantirish istiqbollari (tumanlar kesimida).....	115
Xo'jyozova Dildora Shonazar qizi, Dusanova Sharofat Baltaboyevna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ yondashuv asosida innovatsion tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	121
Kadirova Dildora Najadbekovna	
The Integration of Artificial Intelligence in English Language Teaching: Opportunities and Challenges	125
Moxinur Yusupova	
Pragmatik-tizimli portfolio (PTP) texnologiyasi: talabalar reflektiv tafakkurini faoliyat dalillari asosida rivojlantirish.....	131
Abdullayeva Ziroatxon Qurbonovna	
Sog'lig'ida cheklovlari mavjud bolalar jismoniy va psixologik holatini takomillashtirishda yengil atletika mashg'ulotlarining ahamiyati	136
Hikmatova Nigoraxon Hasanboy qizi	
Art badiiy ta'limning rivojida klaster yondashuvi	140
A. S. Umarov	
Simulyatsion o'yin muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy-hissiy kompetentligini shakllantirish imkoniyatlari.....	143
Turg'unova Mohinaxon Akmaljon qizi	
O'smirlarda deviant xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari (empirik tadqiqot).....	150
Toshpolatova Robiya Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida milliy mafkurani shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	154
Ahmadov Olimjon Shodmonovich, Esanova Mehrgul Qurbanazarovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi dizartriyaning yengil shakliga ega 6-7 yoshli bolalardagi nutq kamchiliklarini o'yin texnologiyalari asosida korreksiyalashning samaradorligi.....	159
Baxadirova Zulfizar Azimbayevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ va ijtimoiy-hissiy kompetensiyalarni baholashning diagnostik vositalarini tanlash va qo'llash metodikasi.....	163
Abdullayeva Munojot Muxtorovna	
Talabalarni o'quvchilarning tibbiy tashxisiga mos pedagogik yondashuvlardan foydalanishga o'rgatish usullari.....	169
Yuldashova Iroda Dilshodovna	
Uzoq muddat davolanishga muhtoj bolalar uchun ta'lim muassasalarining tashkil etilishi.....	174
Yusupjanova Shaxnoz Mirzatillayevna	
O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida raqamli STEAM muhitini joriy etish: o'qituvchilar tayyorgarligi va infratuzilma cheklovlari tahlili.....	178
Abdullayev Doston Sheraliyevich	
Bo'lajak maxsus pedagoglarning faol fuqarolik kompetensiyasining tarkibiy-mezonli modeli va rivojlanganlik darajalari	183
Sultonov Muxammadali Fayzulla o'g'li	
Совершенствование механизмов интеграции стратегического и функционального менеджмента на основе анализа деятельности государственных и международных филиалов вузов	189
A. M. Маргунов	
Решение педагогических проблем, возникающих при обучении письму леворуких учащихся начальных классов	194
Эгамбердиева Юлдуз	
Biologiya ta'limida generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari	198
Parmonova Marjona O'ktam qizi, Baybayeva Muxayyo Xudoyberganovna	

Bolalarda emotsional intellektni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	204
Sherdanova Farangiz Raxmat qizi	
Zamonaviy televideniyeda suxandon nutqining tabiiyligi va auditoriya bilan ishonchli muloqot	208
Maxanbetova Dilnoza	

ZAMONAVIY TELEVIDENIYEDA SUXANDON NUTQINING TABIIYLIGI VA AUDITORIYA BILAN ISHONCHLI MULOQOT

Maxanbetova Dilnoza

Annotatsiya: Maqolada zamonaviy televideniya suxandon nutqining tabiiyligi va uning auditoriya bilan ishonchli kommunikatsiya o'rnatishdagi o'rni tahlil qilinadi. Raqamli mediamuhit ta'sirida teletomoshabinlarning axborotni qabul qilish odatlari o'zgarishi ekran nutqiga qo'yiladigan kasbiy talablarni ham yangilagan asoslanadi. Tadqiqotda kontent-tahlil, qiyosiy tahlil, kuzatish va audiovizual yondashuv usullaridan foydalanildi. Rasmiy diktorlik uslubi, suhbatga yaqin ekran nutqi hamda hissiy-ekspressiv nutq modellarining kommunikativ xususiyatlari qiyoslangan. Natijalar tabiiy nutq sun'iy rasmiylikni kamaytirishi, tomoshabinda bevosita muloqot hissini kuchaytirishi va suxandonga nisbatan ishonch shakllanishiga xizmat qilishini ko'rsatdi. Biroq tabiiylik adabiy til va kasbiy nutq me'yorlaridan voz kechishni anglatmasligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: televideniye, suxandon, televedushiy, tabiiy nutq, auditoriya, ishonch, ekran muloqoti, ovoz, prosodiya, nutq madaniyati.

Abstract: The article examines the naturalness of a television presenter's speech in contemporary broadcasting and its role in establishing trust-based communication with the audience. It argues that changes in viewers' information consumption habits under the influence of the digital media environment have transformed the professional requirements for on-screen speech. The study employs content analysis, comparative analysis, observation, and an audiovisual approach. It compares the communicative characteristics of a formal announcer's style, conversational on-screen speech, and emotionally expressive speech models. The findings demonstrate that natural speech reduces artificial formality, strengthens the audience's sense of direct communication, and contributes to building trust in the television presenter. At the same time, the study emphasizes that naturalness does not imply abandoning the norms of literary language or professional speech culture.

Key words: television, television presenter, natural speech, audience, trust, on-screen communication, voice, prosody, speech culture.

Аннотация: В статье анализируется естественность речи телеведущего на современном телевидении и её роль в установлении доверительной коммуникации с аудиторией. Обосновывается, что изменение привычек телезрителей в восприятии информации под влиянием цифровой медиасреды привело к обновлению профессиональных требований, предъявляемых к экранной речи. В исследовании использовались методы контент-анализа, сравнительного анализа, наблюдения и аудиовизуального подхода. Сопоставлены коммуникативные особенности официального дикторского стиля, разговорной экранной речи и эмоционально-экспрессивных моделей речи. Результаты показали, что естественная речь снижает искусственную официозность, усиливает у зрителя ощущение непосредственного общения и способствует формированию доверия к телеведущему. Вместе с тем подчёркивается, что естественность не означает отказа от норм литературного языка и профессиональной речевой культуры.

Ключевые слова: телевидение, ведущий, телеведущий, естественная речь, аудитория, доверие, экранная коммуникация, голос, просодия, культура речи.

KIRISH

Televizor qarshisida o'tirgan tomoshabin suxandonni shaxsan tanimasligi mumkin. Shunga qaramay, u bir necha daqiqa ichida ekrandagi inson haqida muayyan fikrga keladi: ishonchli gapiryaptimi, matnni yoddan aytayotgandek ko'rinyaptimi yoki shunchaki suflyordagi satrlarni o'qiyaptimi? Bu savollarga tomoshabin ongli ravishda javob izlamaydi. Baholash jarayoni ko'pincha ovoz, intonatsiya, nigoh va nutq ritmini qabul qilish orqali sodir bo'ladi. Shu ma'noda televideniye suxandoni axborot matni bilan auditoriya o'rtasidagi oddiy vositachi emas. U xabarining ekrandagi "insoniy ovozi" hisoblanadi. Suxandonning bir og'iz gapni qanday boshlashi, qayerda to'xtashi yoki qaysi so'zni urg'u bilan aytishi tomoshabinning xabarga munosabatiga ta'sir qilishi mumkin.

Televideniye tarixi davomida diktorlik uslubi sezilarli darajada o'zgardi. An'anaviy efirda baland, ravon va qat'iy me'yorlashtirilgan ovoz professionallik belgisi hisoblangan. Zamonaviy televideniya esa tomoshabin bilan suhbatga yaqin nutq modeli keng tarqalmoqda. Televizion nutqda dialoglashuv xususiyatining kuchayishi tadqiqotchilar tomonidan ham qayd etilgan ^[1]. Mazkur tadqiqotning maqsadi zamonaviy televideniya suxandon nutqining tabiiyligi qanday nutqiy vositalar orqali yuzaga kelishini hamda mazkur xususiyatning auditoriya bilan ishonchli muloqot o'rnatishdagi ahamiyatini aniqlashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqot materiali sifatida zamonaviy televizion kommunikatsiya, televedushiy mahorati, efir nutqi va ovoz prosodiyasiga bag'ishlangan ilmiy ishlardan foydalanildi. Shuningdek, axborot va axborot-tahliliy teledasturlarga xos nutqiy modellar umumlashtirilgan holda tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida kontent tahlili, qiyosiy tahlil, kuzatish va audiovizual tahlil metodlari qo'llanildi. Ekran nutqi shartli ravishda uch model asosida o'rganildi: rasmiy-diktorlik nutqi, suhbatga yaqin tabiiy nutq va kuchli hissiy-ekspressiv nutq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlil mezonlari sifatida ovoz balandligi, nutq sur'ati, intonatsion diapazon, pauzalarning tabiiyligi, mantiqiy urg'u va suxandonning kamera bilan vizual muloqoti belgilandi. Ushbu yondashuv suxandon nutqini faqat lingvistik matn sifatida emas, balki ovoz va tasvir birligida yuzaga keladigan ekran kommunikatsiyasi sifatida baholash imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil natijalari rasmiy-diktorlik nutqida talaffuz aniqligi yuqori bo'lsa-da, ba'zi hollarda tomoshabin bilan psixologik masofa yuzaga kelishini ko'rsatdi. Suxandon har bir gapni bir xil jiddiy ohangda, deyarli o'zgarmas sur'atda o'qiganda, xabarlar mazmunan farq qilsa ham, ovozda bu farq sezilmay qoladi. Suhbatga yaqin nutq modelida esa intonatsion harakat nisbatan erkin bo'ladi. Suxandon gapni doimo bir xil balandlikda boshlamaydi. Muhim fikr oldidan qisqa pauza qiladi, ayrim so'zlarga tabiiy mantiqiy urg'u beradi. Natijada tomoshabin "menga gapiryapti" degan kommunikatsion his paydo bo'ladi.

Tabiiylikning yana bir belgisi nafas va gap tuzilishi o'rtasidagi muvofiqlikdir. Matn yozma uslubda tayyorlanib, uzun va murakkab jumlar bilan to'ldirilganda, suxandon nafas yetishmasligi sababli gap o'rtasida noqulay to'xtashi mumkin. Bu holat mantiqiy urg'uning buzilishiga olib keladi. Televizion matnning og'zaki qabul qilishga mos tuzilishi suxandon nutqining tabiiyligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kuchli hissiy-ekspressiv nutq modelida ovoz balandligi va intonatsion o'zgarishlar ko'p kuzatiladi. Bunday usul ayrim ko'ngilochar yoki mualliflik dasturlarida samarali bo'lishi mumkin. Ammo axborot dasturida ortiqcha hissiylik suxandonning xabarga shaxsiy munosabati sifatida qabul qilinishi ehtimoli mavjud. Natijalar suxandon nutqidagi tabiiylik uch asosiy xususiyat bilan bog'liq ekanini ko'rsatdi: matn mazmunini tushunish, nutqning tabiiy ritmini saqlash va ovoz vositalaridan me'yorda foydalanish.

Televideniya tabiiy gapirish oson ko'rinadi. Aslida kamera oldida tabiiylikni saqlash suxandondan katta kasbiy tayyorgarlik talab qiladi. Kundalik hayotda inson suhbatdoshining yuz ifodasi va munosabatiga qarab nutqini o'zgartiradi. Telestudiyada esa kamera javob bermaydi. Suxandon ko'rinmas auditoriyaning reaksiyasini tasavvur qilishi kerak. Shu sababli ekran nutqida "adresat hissi" muhim ahamiyatga ega. Suxandon millionlab auditoriyaga murojaat qilayotgan bo'lsa ham, uning nutqi bir insonga qaratilgandek tabiiy eshutilishi mumkin. Bu holat ovozni sun'iy pasaytirish yoki oddiy so'zlashuvga taqlid qilish orqali emas, balki fikrni aniq adresatga yetkazish maqsadi orqali shakllanadi. Ovoz akustikasi va prosodik xususiyatlarning insonda ishonch shakllanishiga ta'siri zamonaviy tadqiqotlarda ham qayd etilgan ^[2].

Prosodiya, jumladan, ovoz balandligi va uning o'zgaruvchanligi jurnalistik axborotni yetkazishda auditoriyaning so'zlovchini qabul qilishi bilan bog'liq ^[3]. Bu nuqtayi nazardan suxandonning "ishonchli ovozi"ni tayyor qolip asosida yaratish mumkin emas. Har bir suxandonning tabiiy ovoz diapazoni mavjud.

Kasbiy tayyorgarlikning vazifasi uni boshqa bir mashhur boshlovchiga o'xshatish emas, balki o'z ovoz imkoniyatlaridan to'g'ri foydalanishga o'rgatishdir. Televizion amaliyotda ba'zan yosh suxandonlar tajribali diktorlarning ovozini takrorlashga harakat qiladi. Natijada ovoz sun'iy ravishda yo'g'onlashtiriladi, gap oxiri bir xil tarzda pasaytiriladi va "efir ohangi" paydo bo'ladi. Bir qarashda bu professional nutqqa o'xshaydi. Biroq uzoq vaqt tinglanganda sun'iylik seziladi.

Suxandonlik mahoratini rivojlantirishda o'z efir yozuvlarini qayta tinglash va ko'rish samarali usul hisoblanadi. Suxandon o'zi sezmagani ortiqcha pauzalar, bir xil urg'ular yoki takrorlanuvchi intonatsion qoliplarni audioyozuv orqali aniqlashi mumkin. Ovoz modulyatsiyasini muntazam tahlil qilish va qayta aloqa asosida mashq qilish nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berishi tadqiqotlarda ham ta'kidlangan ^[4].

XULOSA

Zamonaviy televideniya suxandon nutqining tabiiyligi auditoriya bilan ishonchli muloqot o'rnatishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Tabiiy ekran nutqi adabiy til me'yorlaridan voz kechish yoki kundalik so'zlashuv uslubini e'fira to'liq ko'chirishni anglatmaydi. Aksincha, u kasbiy nutq texnikasi va insonga xos tabiiy muloqot xususiyatlarining o'zaro uyg'unligidan yuzaga keladi.

Tahlil natijalari suxandonning matn mazmunini anglashi, ma'noviy pauzalardan foydalanishi, nutq sur'atini boshqarishi va tabiiy ovoz diapazonini saqlashi ekran muloqotining ta'sirchanligini oshirishini ko'rsatdi. Suxandon tayyorlash amaliyotida "matnni xatosiz o'qish" asosiy mezon bo'lib qolmasligi kerak. Efir nutqini baholashda suxandonning fikrni yetkazish qobiliyati, auditoriya bilan psixologik muloqot o'rnatishi va ovoz orqali mazmunni ochib berishi ham hisobga olinishi zarur.

Shunday qilib, zamonaviy suxandonlik mahorati – bu chiroqli ovoz yoki ravon diksiyaning o'zi emas. U tomoshabinni his qilish, matnni tushunish va kamera qarshisida inson sifatida tabiiy gapira olish mahoratidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Горчакова Н. Ю. Особенности телевизионной речи как разновидности устной публичной речи // Вестник Томского государственного университета. – 2007. – № 300-1. – С. 25–28.
2. Maltezou-Papastilianou C., Krahé C., Fotopoulou A. et al. How do voice acoustics affect the perceived trustworthiness of a speaker? A systematic review // PLOS ONE. – 2025. – Vol. 20. – DOI: 10.1371/journal.pone.0319449.
3. Nissen S. L., Dromey C., Wheeler C. Prosodic Elements for Content Delivery in Broadcast Journalism: A Quantitative Study of Vocal Pitch // Journal of Voice. – 2020. – Vol. 34, No. 5. – P. 813.e21–813.e31.
4. Wang X., Zeng H., Wang Y., Wu A., Sun Z., Ma X., Qu H. VoiceCoach: Interactive Evidence-based Training for Voice Modulation Skills in Public Speaking // Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. – New York : ACM, 2020. – P. 1–12.
5. Гегелова Н. С. Особенности современной телевизионной речи // Вестник ВГИК. – 2011. – № 8. – С. 122–129.
6. Крикунова Ю. А. Телеведущий: личностные качества и профессиональные умения // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Филология. Журналистика. – 2009. – № 1. – С. 176–179.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.